

Purperreiger (*Ardea purpurea*) (A029)

1. Status:

Vogelrichtlijn Bijlage I (inwerkingtreding 1981). Voor Natura 2000 relevant als broedvogel.

2. Kenschets

Beschrijving: De purperreiger is een fraai getekende, slanke reiger. Het is een watervogel die in kolonies broedt in moerassen in de nabijheid van uitgestrekte voedselgebieden. Dat zijn vooral ondiepe open wateren: de purperreiger leeft voornamelijk van vis en andere kleine waterdieren. Onze broedvogels overwinteren in Afrika (de Sahel).

Relatief belang binnen Europa: Het verspreidingsgebied van de purperreiger strekt zich uit over de Palaearctis, het Indomalaisch gebied en oostelijk Afrika. De Nederlandse broedpopulatie bevindt zich aan de noordrand van de Europese verspreiding en is geïsoleerd. De dichtstbijzijnde kolonies van enige omvang bevinden zich in Midden-Frankrijk. De Europese populatie (7.800-9.200 paren, waarvan 5% in Nederland) liet in 1970-1990 een sterke afname zien. De aantallen zijn in de jaren negentig (1990-2000) stabiel, maar herstel tot het oude niveau heeft niet plaatsgevonden. De staat van de populatie is aangemerkt als ongunstig voor de instandhouding in de Europese Unie omdat de populatie nog niet hersteld is de afname in het verleden.

3. Bijdrage van gebieden

Huidige verspreiding en voorkomen binnen Nederland: Het zwaartepunt van de verspreiding van de purperreiger ligt in de Nieuwkoopse Plassen en de Zouweboezem, op afstand gevolgd door Noordwest-Overijssel, het Naardermeer en enkele andere locaties. In 2002 groeide de kolonie van de Zouweboezem met ruim 20% waardoor dit gebied de Nieuwkoopse Plassen – sinds jaar en dag de belangrijkste Nederlandse kolonie - voorbijstreefde.

Verspreidingskaart purperreiger

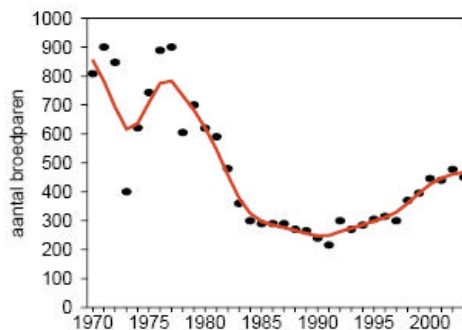
Huidig voorkomen en Natura 2000: In de periode 1999-2003 werden gemiddeld 440 paren van de purperreiger geteld. Vrijwel alle kolonies en 95% van de paren bevinden zich in onder de Vogelrichtlijn aangemelde gebieden.

Gebied	Gemiddelde 99-03
(103) Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	120
(105) Zouweboezem	95
(035) Wieden	52
(106) Boezems Kinderdijk	51
(094) Naardermeer	39
(095) Oostelijke Vechtplassen	35
(074) Zwarte Meer	9
(013) Alde Feanen	7
(034) Weerribben	5
(014) Deelen	4

Aantallen broedparen purperreiger in Natura 2000 gebieden

4. Beoordeling landelijke staat van instandhouding

Trends in Nederland: Van vóór 1970 zijn de aantallen van de purperreiger niet goed bekend. Het is onduidelijk in hoeverre de bij het begin van de landelijke inventarisatie vastgestelde aantallen van 900 paren (1971, 1977) maatgevend zijn voor de jaren ervoor. Er zijn echter geen redenen om aan te nemen dat de populatie destijds belangrijk kleiner was. Vermoedelijk was ze eerder groter, omdat destijds de winters in de Sahel neerslagrijker waren en daarmee de overwinteringsmogelijkheden gunstiger waren. Pas tussen 1965-1970 trad hierin een kentering op. Dit betekent dat de huidige aantallen nog niet de helft bedragen van de aantallen van enkele decennia geleden. Overigens was de situatie tijdens het dieptepunt tussen 1985-1990 nog slechter (-75%). Daarna zette een lichte toename in: van 220-235 paren in 1990-91 naar >300 vanaf 1996. Deze toename hing samen met een verbetering van overwinteringsomstandigheden, zonder echter tot volledig herstel te leiden.

Aantalsontwikkeling broedparen purperreiger

Recente ontwikkelingen: De Nederlandse broedpopulatie van de purperreiger laat sinds 1981 (1981-2003) een schommeling in aantallen zien, waarbij een trendclassificatie onzeker is (de standaardfout bij de tellingen is te groot). Over de periode 1994-2003 vertoont de landelijke trend een matige toename (significant, < 5% per jaar).

Beoordelingsaspect natuurlijk verspreidingsgebied: gunstig.

De verspreiding van de purperreiger bleef in de laatste drie decennia min of meer ongewijzigd, al verschoof het zwaartepunt in zuidwestelijke richting. In totaal is de soort in 46 atlasblokken aanwezig, uit 17 verdwenen en in 18 atlasblokken verschenen.

Beoordelingsaspect populatie: zeer ongunstig.

Sinds 1973-83 is de landelijke broedpopulatie met 20% afgenomen en het aantal is veel lager dan de gunstige referentie volgens het soortbeschermingsplan moerasvogels. De Nederlandse broedpopulatie van de purperreiger, die gemiddeld in de periode 1979-1983 nog 550 paren telde, bedroeg in 1999-2003 gemiddeld 440 paren. In 2002 ging het om 477 broedparen, een aantal dat

voor het laatst gehaald werd rond 1980. Vergeleken met een tiental jaren daarvoor, de 800 paren rond 1970 is het herstel echter nog lang niet compleet.

Beoordelingsaspect leefgebied: matig ongunstig.

Bedreigingen vormen in het leefgebied van de purperreiger vermessing en verdroging. De populatie gaat ook achteruit door intensieve rietexploitatie (en verstoring), overmatige predatie en aantasting van het overwinteringsgebied.

Beoordelingsaspect toekomstperspectief: matig ongunstig.

Positieve ontwikkelingen voor de purperreiger in Nederland zijn de aanleg van nieuwe natte natuur, en de lokale verbeteringen van het waterpeil en rietbeheer. Negatief zijn lokale verbossing en intensief rietbeheer. Daarbij is van cruciaal belang dat er veilige broedplaatsen zijn, die niet bereikbaar zijn voor vossen. Met meer aandacht en gelden voor moeras- en waterbeheer zou een lichte stijging van de populatie mogelijk moeten zijn, al is het niet waarschijnlijk dat de hoge stand van begin jaren 1970 opnieuw gehaald wordt. De rol van neerslag (en van de oppervlakte van het wetland?) in de Sahel is waarschijnlijk zo groot, dat gunstige habitatmaatregelen in de Nederlandse broedgebieden gefrustreerd kunnen worden door perioden van uitzonderlijke droogte in de overwinteringsgebieden.

Definitie gunstige staat van instandhouding: Vanuit populatie-ecologisch oogpunt is herstel van de broedvogelpopulatie van de purperreiger nodig naar een niveau van ten minste 10 sleutelpopulaties, die ieder uit ten minste 20 paren bestaan (> 200 paren). Het beschermingsplan moerasvogels stelt echter als doel ten minste 10 sleutelpopulaties van 60 paren met een nationaal populatieniveau van > 600 paren. Voldoende geschikt leefgebied met een voldoende voedselaanbod en veilige nestgelegenheid voor streefpopulatie is nodig, inclusief behoud van het areaal aan waterriet met een goede kwaliteit. Op termijn moet de populatie op het streefniveau komen door ontwikkeling van nieuwe natte natuur en verbetering van waterpeilbeheer en waterkwaliteit.

Oordeel: zeer ongunstig.

Beoordeling Staat van Instandhouding		
Aspect	1981	2004
Verspreiding	gunstig	gunstig
Populatie	matig ongunstig	zeer ongunstig
Leefgebied	matig ongunstig	matig ongunstig
Toekomstperspectief	matig ongunstig	matig ongunstig
Eindoordeel	matig ongunstig	zeer ongunstig

5. Bronnen

- Boer, T. den, 2000. Beschermingsplan Moerasvogels 2000-2004. Directie Natuurbeheer, Ministerie van LNV, Wageningen.
- Cavé, A.J. 1983. Purple Heron survival and drought in tropical West-Africa. *Ardea* 71: 217-224.
- Kooij, H. van der, 1991. Nesthabitat van de Purperreiger *Ardea cinera* in Nederland. *Limosa* 62: 103-112.
- Kooij, H. van der, 1997. Wordt het broedresultaat van Purperreigers *Ardea cinera* beïnvloed door de nesthoogte? *Limosa* 68: 137-142.

- Winden, J. van der & van Horssen, P. 2001. Voedselgebieden van de Purperreiger in Nederland. Rapport 01-011. Bureau Waardenburg, Culemborg.